

КЛАСИЦИ ЕНГЛЕСКОГ ЈЕЗИКА

Дон Бирн
Госпар
Марко Поло

Превод Бранислава Г. Ромчевића

Наслов оригинала: *Messer Marco Polo*, by Donn Byrne.

Наслов превода: *Госпар Марко Поло*, од Дона Бирна.

Аутор превода: Бранислав Г. Ромчевић.

Друго издање (интернетско). Број примерака: отворен интернетски тираж.

Уредник, издавач и штампар: Бранислав Г. Ромчевић,
Новоградска 14, Београд.

Место и година штампања: Београд, 2017.

© 2011. **Бранислав Г. Ромчевић**. Сва права придржава Бранислав Г. Ромчевић. Ниједан део ове публикације не сме се репродуковати, држати у систему за похрањивање, или се преносити и умножавати у било ком облику или било којим путем – електронски, механички, фотокопирањем, снимањем звука или слике, или на било који други начин, нити икако комерцијално користити – без претходне писмене сагласности Бранислава Г. Ромчевића.

Ова електронска књига је у формату ПДФ, са забраном копирања и штампања.

Садржај

О писцу и књизи	4
<i>Госпар Марко Поло</i>	7
Појмовник преводиочев	92

О ПИСЦУ И КЊИЗИ

Брајан Освалд Дон–Бирн (1889–1928) је ирски писац. Познат је и као Дон Бирн, како је често потписивао своја дела. Рођен случајно у Њујорку (док су родитељи тамо били послом), одрастао је у Ирској, у крају где се још говорио гелски (келтски) језик, и где су била жива ирска предања. Течно је говорио ирски и енглески, а писао је поглавито на потоњем. Дипломирао је на Даблинском Универзитету (романске језике), а током студија почиње да објављује своје списатељске првенце. Био је и универзитетски првак у боксу, у лакој категорији. Даље је студирао на париској Сорбони и Лајпцишком Универзитету, али није докторирао. Године 1911. одлази у Њујорк, где се жени и настањује у Бруклину, а касније се сели у Конетикат. Ради као уредник разних издања речника, и паралелно започиње професионалну књижевну каријеру. Био је доста плодан писац и за свог кратког живота објавио је једанаест романа и девет збирки приповедака, уз две збирке песама. Брзо је постао познат и признат, препознатљив по честој бајковитости и „келтском укусу“ свог стила. Упркос томе, и чињеници да му је и супруга била успешан драмски аутор, Дон Бирн се, због

финансијских проблема, с породицом пресељава назад у Ирску. Гине 1928, у аутомобилској несрећи.

У Срба је Дон Бирн непознат читаоцима. „Госпар Марко Поло“ је први превод неког његовог дела на српски.

Кратки роман „Госпар Марко Поло“ је типично „бирновски“ – „келтски“ по сензибилитету, бајковит по стилу, криптичан у значењима, а ипак јасно универзалан по вредностима. Сиже је једноставан и мање—више се држи основе која прожима сва писања о Марку Полу, од његовог „Милиона“ па до најмодернијих биографија: Марко Поло, венецијански младић, одлази у Кину с оцем Николом и ујаком Матијом, трговцима и старим зналцима Кине. Међутим, уместо трговине, млади Марко првотно носи у себи жарку жељу – појачану охрабрењем од стране Папе Гргура – да тамо проповеда хришћанство, и да задобије што већи број преобраћеника. Његова главна мета је Златнозвона, ћерка Кублаја Кана (о којој му беше причао један кинески поморски капетан), девојче чију душу, посебно због њене лепоте, невиности и љупкости, он жели да спасе. Марко је, наравно, неуспешан у мисионарству, али је утолико успешнији у љубави, која, у коначном исходишту, надилази све вере, или их, чак, сублимира. Он остаје у Кини и после преране смрти своје млађане жене, Златнозвоне, верно и вешто служи таста,

Кублаја Кана, да би се, после седамнаест година, на молбу
потоњег, вратио у Венецију – странац у родном граду,
заљубљеник у Кину и своја сећања.

Бранислав Г. Ромчевић

ГОСПАР МАРКО ПОЛО

УВОД

СТИЖЕ ми порука, код другог прекида лова, да ме зове један земљак и рођак. Земља беше расквашена, дан студен, и било је досадно – пребрзо за задовољство и препитомо за забаву. Зато благослових земљаке и рођаке, и окретох леђа пољу.

Међутим, кад ми рекоше како се он зове, само што не испадох из седла.

„Па тај човек је покојни!“

Но не беше покојни. Био је у Њујорку. Путовао је од стена Алстера до свога унука, који има воћњак наранџи на Индијанској Реци у Флориди. Није био покојни. Те ја рекох себи нестрпљиво: „Мора ли сваки човек рођен пређе деведесет година да буде покојни?“

„Али је проклетство,“ помислих, „имати на врату човека од преко деведесет година. Служити, у мојим годинама, као болничар! Зар није могао остати и умрети код куће? Дакако, једног од ових дана он ће умрети, као што сви умиремо, а дух његов неће бити задовољан на тој тромој

реци, уз дрвеће обрасло маховином, где лете плаве чапље и бели ждралови, и велики сиви пеликани. Биће враћања, знам, бучном валомету и оскорушама са црвеним бобицама, и штектавим орловима Алстера. Умрети ван Алстера, кад се може умрети у Алстеру – ето збиља будаласте ствари...”

Но, напусти ме груба логика Алстера, а благо расположење Алстера обузе ме кад га се присетих, док сам возом одлазио у град. И трава позне зиме у Вестчестеру, ретка, шкрофулозна; склепани бунгалови; конопци с неугледним рубљем; простачки упадљиве табле за оглашавање – сва нелепота тог нестаде, па сам опет био у дољама Антрима. Ту беше меки пурпур Ирског Канала, а тамо меки, нејасни обрис Шкотске. Било је сребра јата харинги на сунцу, а ја га видех са стена, где је валомет тукао ко бубањ. А под ногом беше гипки врес, звончасти и пурпурни врес...

И поврати ми се визија сељачке куће старчеве, са сламнатим кровом, кад се месец дигне а шишмиши изађу, и када ветрови грофовије Антрим стигну, дувајући низ доље... Ватра од тресета горела је на огњишту, час румена, час жута, и ту беше злаћано светло лампи, а Малахија из Дугачке Доље казиваше неку песму Слепог Рафтерија, или жалопојку Пјера Ронсара за Маријом, Краљицом Шкота:

Ta ribin o mo cheadshearca ann mo phocs sios.
Agas mna Eirip ni leigheasfadaois mo bhron, faraor!
Ta me reidh leat go ndeantar comhra caol!
Agas gobhfasfaidh an fear no dhiadh sin thrid mo lar anios!

Дубоко је у мом цепу трака моје љубави једине,
А жене Европе не би могле излечити мој јад, авај!
Растајем се с тобом док узани лес не направе за ме,
И докле ми трава потом не прорасте кроз срце!

И ја изненада открих, у том клопотавом возу, да је, осим хокеја, рагбија и коњичког прескакања препона, оно алстерског живота колико га се сећам везано за Малахију Кемпбела из Дугачке Доље...

Врло чудан старац, отпоран ко трњина, голем, повитих рамена, лица ко у неког јастреба планинског, косе седе и обилне ко у неког старог кардинала. Сва му родбина беше помрла, осим једне унуке... А он беше постао предање у дољама... Причало се да је био духовни ђак у иностранству, у Ваљадолиду... и да је напустио тај живот. А да је у Француској био кућни учитељ у породици Макмахона, гоi d' Irlande...и да се негде оженио, да му је жена умрла и оставила у наслеђе новац...а он се вратио у Антрим... Био је

у папским зуавима, и борио се, такође у Америчком грађанском рату... Чудан стари лик, што је грчки и латински знао добро ко већина професора, а никад не заборави свој гелски.

Антрим ће увек бојити моје писање. Моја Пета авенија имаће у себи нешто од вресне доље. Моји ликови ће увек имати реченицу, мисао, сев шкотско—ирског мистицизма, и за то морам или похвалити или оптужити Малахију Кемпбела из Дуге Доље. Приче које чух, кад сам био млад, не беху о Малом Ролу, ни из сера Валтера Скота, него грозна прича о Голом Крвнику, који иде кроз долине у ноћи летње дугодневице; о Дермоту, и Светлогрудој Грани; о Отмици Стоке Меве, Краљице од Конахта; о старости Кухулена на Острву Скају; језиве, просте приче, као она о сабласним фудбалерима из Кешендуна, чија лопта беше лобања, а чији гол беше капија разрушеног гробља; чудне верске песме, као „Разговор Смрти и грешника“:

Do thugainn loistin do gach deoraidh treith—lag...

„Давала бих преноћиште сваком јадном луталици;
Храну и пиће оном ког бих видела да је у оскудици,
Доличну исплату човеку који тражи обрачун,
Ох! Зар Исус није тврда срца ако ме осуђује!“

Све те приче, о свим тим личностима, које је он причао, имале су нестварно, трепераво својство оне опсене што се

види с литица Портраша – светлуцавог града у злаћаној пустињи, окруженог чудном морском измаглицом. Све те песме, све те речи које он изговараше, бежу домаће, имаху исти опор мирис тресетног дима, гелско својство што је у тамним језерима на планинским врховима, у гнездима звиждовки у вресу... И сад их се сетити у Њујорку, њега видети...

Петнаест година га је само мало изменило: мало више дрхтања и спорости у ходу, повијеност великих рамена, око које сева као нож.

„А шта мислиш о Њујорку, Малахијо?“

„Ја сам био овде пређе – сетиће се твоја висост. Борио сам се код Пустаре.“

Уздржах се од тог да га упитам какву промену види. Видео сам његове уздрхтале ноздре.

Он ће, кроз који дан, наставити даље на југ, кад се буде средио после дана проведених на броду.

Те вечери, као да сви изабраше да дођу и да се начете око камина. Рендал, песник; и две плавокосе данске девојке, с косом сличном лану; Фрезер, играч голфа, управо пристигао из Прествика; и један млад писац, који ће тек постати чувен; и овај...и онај.

Сви су ћутали док је стари Малахија говорио, и спортисти, и уметници, светски људи и жене; тишина се

спустила на њих, а њихове очи показиваху да нису испред ватре што пуцкета у салону, него задивљени у дољама Антрима.

Јест, рече стари Малахија, ствари су тамо измењене, а предстоји још већа промена... Људи шапућу да је у Долини Црне Свиње виђен Вепар без Чекиња на крају дана, а у Темплмору има слика која крвари, а то је злослутно знамење... Неки људи верују, а неки не... А велики ирски ловачки коњ што победи на Великој Националној, најдичнији коњ на свету... А наш Ратник, Малахијо?... Ох, дакако, све што он зна чинити јесте да трчи, а зец или хрт га могу потући у томе; али Шон Спада, то је велик скакач, као и велик тркач; укратко, коњ... А да ли знам да је Риђи Симеон Макјуер из Кашендола прошао свих осамнаест рупа у Портрашу с по четири ударца заредице?... Један острвљанин с Ратлина пробао је да преплива до Шкотске, али није успео, па се увелико расправља да ли је то због струја или мањка снаге... Чује се тутњање у Џиновом Насипу...врло чудно... Једна жена у Орану је видовита, има најмоћнији дар видовитости у многим поколењима... Има нов свирач на Илу, веле да је други Макримон... И појавио се нов песник на Ивисту, и свугде по Брдима рецитују његове песме и његову „Жалопојку за Брусом“... Да ли ја још увек волим, памтим ли песме, величајне приче?...

„Гле, ноћ је врло дуга, ‘ “ почех цитирати, „
,неподношљива. Стог нам причај о тим делима чудесним.““

„Камо да си свој Gaidhlig запамтио као што си запамтио
свој грчки!

„Одавно ти нисам причу причао, дванаест дугих година,
и дуго времена ће проћи пре него што нову чујеш, а ја
сутра одлазим. Стари стражар Смрт има налог за ме већ
подуже, и само га мудрост старог лисца избегава; али ће ме
ухапсити једног од ових дана...онда ће да буде крај
величајним причама... Значи, после тога, ако будеш
пожелео причу, мораш је сам писати..

„Међутим, пре него што умрем, оставићу ти причу о
Марку Полу. Има сва сила књига написаних о Марку Полу.
Учењаци су дигли наочаре на чело и скинули паучину с
ушију, па су изјавили: ‚Све је речено о Марку Полу.‘

„Но су ти учењаци свет чудан и слеп, Брајане Оги. Чуо
сам где се прича да у Шпанији има један доктор који може
извагати Земљу. А не може изорати бразду која је потребна
за сејање жита. Учењаци могу рећи колико је пера у
птицином крилу, али ја морам поучити те докторе зашто
позив стиже птицама, па лете преко океана без компаса
или секстанта, или погледа на копно.

„Да ли икад виде учењака како стоји пред девојчетом? У свој својој учености, не може да нађе ништа што би јој рекао. А сваки петпарачки песник сеоски то зна.

„Сад послушај, Брајане Оги, а нека слушају и учењаци. Но да ли учењаци слушају или не, мене није брига. Некоћ ме је папа слушао са великим поштовањем, и маршал Француске, и песници без броја. Али учењаци дижу нос увис. А да знаш, ја ти учењаштва имам колико и свако други, као што ћеш видети из моје приче.

„Осим мене, зар у овој кући нема никог ко шмрче бурмут? Не! Ах, шта ћеш, времена се мењају.“

Глава 1. Сад се ближила ноћ првог дана пролећа, па сте видели како дан нерадо одлази, макар и накратко, докле сунце опет не изађе. И мада студ беше на каналима, ипак беше величајне боје у заласку сунца, чије руменило на води отицаше у наранџасто, а онда у пурпурно, да би се изгубило у маслинастим локвама близу бродских везова. А ветрић пристиже с грчих острва, па се сада бибао и ћарлијао, онако како бисте мислили да харфиста свира. Звука нисте чули, али мелодија беше туна. То беше ритам пролећа, који стари људи препознају.

А млади људи би знали да је пролеће и по знаку веселости што је у ваздуху. Јер срцу ништа радост не

доноси ко долазак пролећа. Свету што је слеп цели преостали део године тад се отварају очи, па га понесе залазак сунца, и ситни девичански цветови што избијају измеђ камења, или цвркут птице на грани... А младе жене се дотерују, и младићи певају, чак и они што имају гласове гачака. У њима се миче нешто што се миче, у земљи, с пуцањем семена...

А млади Марко Поло одбаци перо у писарници где је учио занат. Долазила је ноћ. Он беше тек момчић, а момцима ноћ није одмор од рада, и спокој спавања, него коцкање, и пијанчење, и удварање младим женама. Елем, било је две жене којима је могао отићи, а једна беше велика госпа венецијанска, с косом црвеном ко огртач краљичин, племенита лика и великог достојанства. Но код ње би само казивао стихове, или величајно и помпезно ласкао, онако како бисте слушали у неком комаду. И док се чинило да се то уклапа у зиму и светло свеће, за пролеће то беше бедна забава. Друга беше тамнопута, једра мала шваља, пријатна, распевана женица, врло срдачна и врло поносна што је воли један од великих Пола. Жудела је за пољупцима, и увек је момка молила да пази на се, да ставља огртач на се, или да не пропусти да не попије нешто топло када те вечери стигне кући, јер је ваздух са канала хладан. Велика госпа беше преумна, а мала шваља беше

препутена, да би иједна од њих младом Марку пријала прве ноћи пролећа.

Елем, необична је та ствар што прија младићу прве ноћи пролећа. Скитачко стопало засврби, а душа и тело ревни су да прате. У младићу има оног што ловачког пса натера да се дигне од огњишта по ноћи са месечином: „Деде! Има да прошврљам кроз поља, еда, можда, налетим на мало хајкања. Ласица би, можебит, или видра, могла бити напољу ноћаске. Или чак зец. Јест, то би за те била забава! Зец што трчи главом без обзира, а ја за њим, преко папрати и доља. Јест! Јест! Јест! Добар лов је драгуљ! Прошетаћу путем.“

Или у њему постоји оно што птице мучи, и то оне на тропским острвима. „Ћију—ћи,“ приговарају оне. „Јамачно је ово место дивно, и за зиму врло удобно. Палме су зелене, али ја бих радије да имам зеленило младе траве. И море, знаш, постаје досадно. Сећаш ли се, жено, бресака Шампање, и трешања Антрима? Сећаш ли се сељака што је онако лоше гађао, и његове жене с црвеном сукњом? Осећам се добро, и јак у крилима, дражесна. Шта велиш? Да се спакујмо и кренемо!“

Он изађе напоље, носећи са собом незадовољство годишњег доба. Сунце се беше најзад спустило, па би се свугде виделе буктиње, и одрази буктиња у води. На

градским каналима кретале су се велике тегленице. Свугде беху fine, племените сенке, и плескање весала. Ту беше велика адмиралска галија, спремна да исплови на море против Ђенове. Ту велик трговачки брод што се врнуо из Африке. А мислио би да дуж канала ходају сви народи на свету. Сад то беше Француз, сав свила и сатен, и „молићу лепо, месје!“ Или Шпанац са зашиљеном брадом и дугим танким ногама и дугим, танким мачем. А сада то беше грчка куртизана, бела као млеко, што седи у својој гондоли као на трону. Овде беше Москаљ, космат, прљав, с лепим крзном и лепим драгуљима, и са зубима оштрим ко у пса. А сад мекушан племић грчки, спор ко невеста. Па ту беху капетани маварски, људи Отелови, велики дивови од црног мрамора; и гарави трговци орловска носа из Палестине; и штитоноше крсташа – љупки, ковџави дечаци, који куну ко демони. А овде—онде били су шкотски и ирски најамници, свет осетљив и у килтовима, који ти се смеши једног часа, а следећег ти нож забије у желудац.

Док је прелазео преко тргова, чули су се шапутања и смех, а каткад би га тих глас позвао да уђе; но он би се насмешио и одмахнуо главом. Близу канала Деместре, који је сасвим уз Гето, он се устави код винарнице зване „Кнез бугарски“, те чу велику расправу. Неки су причали о

Балдвину Другом, и како он нема петље, зато што је пустио да му Палеолог узме Константинопољ. А други су мрмљали о Ђенови: „Да припазимо, они смишљају невољу, те псине. Боље их је сад збрисати са лица земље.“

„Ући ћу и попричати с чудним страним људима,“ рече Марко Поло.